

נוסח אישי

יצחק בצלאל

משול לגיגולו. עכ"זאת, אני חושבת שכתובתי אינה עומדת בסחירה לדומק הומן, או איך שקוראים לזה. נדמה לי שבכל סיפור מסיפורי אתה יודע את זמנו ואת מקומו של הסיפור. מכל מקום, בודיעין בודאי שאינני מנסה לכתוב מרווח מודרנית. מרווח שאינה מודרנית. או כל פתחה אחרת.

— בפפוריך יש רבגונות של גופים ומקומות, והעלילה בהרבה מפיפוריך נפרשת תוך כרי מסע. האם זהו פרם בניגורפיה האישית, או קו מהותי ככתובתך?

— אם אתה מדבר על טיולי, ובכן, שתי צורות-הבילוי היחידות שמשפחתנו מפנקת בהן את עצמה הן קריאה וטיולים. אינני יודעת אם אתה יכול לקרוא לזה בילוי. בשבילי זה כמו אכילה ושתייה. בשבילי גם נסיעה מכאן לרחבתן זו נסיעה. הרפתקה. יותר מזה: אני למשל אינני מרכיבה משקפי-שמש. כשאני שואלת את עצמי מדוע אני מגלה שהחשובה היא שאינני יכולה להרשות לעצמי לוותר על הצבע הנכון של הדברים. פעם למדתי. בודאי כבר שכחתי. נהיגה במכונית. למרות התנגונו של בעלי בודאי לא אניע אף פעם לכלל הוצאת רטיון-נהיגה. משום שכשאתה נוהג אתה מפסיד כל מה שקורה בדרך: בתים, עצים, אנשים.

— את כותבת בספור אחד שבניאדם הם או אדישים או מבאיבים. האם זו דעתך על בניאדם?

— קודם כל, אי-אפשר להוציא דברים מהקונטקסט שלהם בסיפור. אבל במקרה הצורה זו חופפת גם את השקפת-עולמי. אתה שואל מדוע אני מניחה שאין גולדים עם השקפה זו. אינני יודעת. אולי גולדים אתה, ואולי גם זו אחת ממחלות הדור. כלומר, פנים אתרות למועקה שאולי ניתן לקרוא לה תחושה של נישול.

— והאם אין זו ראייה פסימית מדי של החיים?

— לא כמיוחד. ניתן להיות גם כך. נדמה לי שזה מה שכולנו עושים.

— האם החיים, אם הם כאלה, אינם חפריטיעם וחפריי תקווה?

— בבקשה. הלא כתבתי ספר שלם. של למעלה משלוש מאות עמוד. המנסה לגסח שאלה זו. אני רק עד כאן הגעתי.

— ביצר את כותבתך?

— זה תלוי. ניקח למשל את הסיפור "אס"נא מצאתי תן". כך לא כתבתי אף סיפור. למדתי או בירושלים. ערב אחד לא מצאתי לי מקום. לא ידעתי מה לעשות. אתה יודע. החקקה קלה של וריכאון המצוי. טיילפנהי הביתה ובקשתי מבעלי שיקפון לירושלים. הוא היה עסוק. הציע שאלך לקולנוע וכן הלאה. לקולנוע כבר היה מאוחר. הפטרונות האחרים גם כן או שלא היו מעשיים או שלא הלהיבו. תזרחי לספרי-הלימוד. במקום זה התהלתי לכתוב. וכך, בעט רין. מבלי שאדע מה עומד להיות המשפט הבא. כאילו מישוה עומד מעבר לכתפי ומכתבי לי. נכתב הסיפור כולה. כמעט כפי שאתה יכול לקרוא אותו בספר. כתבתי עד הבוקר והתפסקתי משום שדעה עלי לעלות לאוניברסיטה. לפעמים אני חושבת שלולא היה עלי לעלות לאוניברסיטה היה הסיפור מסתיים אחרת. לעומת זאת נקד את הסיפור "התרוששות". התיסרתי בו למעלה משנתיים. יסורי-שאלו. כש" הרפיתי כמנו חשבתי ששוב לא אוכל לכתוב לעולם. אבל כנראה שפה לא לפי הצער השכר. כי עד היום אני יודעת שלא הצלחתי למסור בו את שרציתי. דהיינו התוסעה "תלאביב". כפי שנראתה לי באותה תקופה. שאר הסיפורים יש בהם משתי דרכי-כתיבה אלו. עם נטייה חזקה לצד דרך הכתיבה את "התרוששות".

— האם היית מגרירה את כתיבתך במרווח מודרנית?

— לי לא ידוע מתי פרחה מתחילה להיות מודרנית ומתי היא חלדה מהיות כזאת. כקוראה. ידוע לי רק שמצד אחד של הסקאלה המרווה המוש" כת את לבי. מצד שני הפרוזה שאין לי ענין בה. ובאמצע כל אפשרויות הביניים. אבל אין להכחשי. לזמן ולמקום היצירה השפעה על היצירה: ההזדה הוא נפולה דיראקטיבית היורדת על הכול. וכל יוצר מיגב על התנהגו למו דרכו. מה אוכל אני לומר ביחס לתחושת ההווה בכתיבתי אישית. מעולם לא איוויתי לי כרטיס משולב לערב של בידוד עם תוצגת אופנה. עדיין לא הגעתי לדיקוסופ. איש צעיר המתפרנס מדוגמנות בעיני

נדמה היה לי. כי הסיפור. מושכלות ראשוניים". האהרון באסופה הסיפורים. בכפיפה אחת" של עמליה כהנא-כרמון. עשוי לסייע בכתיבת ראיון זה. הסיפור הוא מעין יודוי של סופר ויש בו ניסוחים מעניינים על בעיות של סופר וספרות. שיערתי. כי מבער לצעיפי ההסוואה העוטים את דמותו הבידיונית של הסופר באותו סיפור. ודאי חלק מתהיותיו ותשר בותיו עליהן. יסים לכתיבתה של עמליה כהנא-כרמון עצמה. אף חשבתי לעמר ראיון זה שבכתב. ביציטטים מאותו סיפור.

אך כשגיליתי בפחותי כוונתי זו למהברת. היא הסצירה בי לוותר על כך. כל כך חששה שהציטטים שאהיה תולש מריקמת הסיפור תתלבס משמעותם. כיוון שלא רציתי לגרום לה עוגמת-נפש נעניתי לבקשתה.

ויותר זה הוא אחת ההתחייבויות שקיבלתי על עצמי בראיון זה. תנאי התנחה עמי עמליה כהנא-כרמון לכל אשנה מגוסח דבריה בשיחחה עמי. והסינות מיוחדת דרשה לדרך הסיפוס בקבריה היא בראיון זה. כך שהשיבה לשאלותי כמי שמכתוב בשיעור בבית-ספר. כאן פסיק. כאן נקודה. כאן מיסקת חדשה. וכיוצ"ב. כשהייתי מקשה על דרך פיזורם של פסיקיה ונקודותיה בין המלים, אשר הקולא בסיפוריה יודע. שלא חמדי מוככיהם הם על הכל. הייתי נחקל בנכונות מצדה להקטיר על קוצו של פסיק. ולא נותרה לי ברירה אלא לוותר. ומרצון ויחרתי. כי קנאות זו לכל מילה. למקומה ולהשפעתה. ולכל פסיק — היא הנותנה טעם לנוסח האישי כל כך של דבריה. בראיון עמה כמו בסיפוריה. או בלשון. מושכלות ראשוניים": "הרוק נוהה. התצטלות. כמשלחי: כאן האחריות עלי. ורק עד כאן".

— מה הטעם לך שהתחביר בלשון סיפוריך היא שלא ממקובל? שאלתי.

— נכון. לפני הבלתי-מוויינת. משיבה עמליה כהנא-כרמון. נראה שאני עושה בתחביר כבתוך שלי ומתוך קפריסיות. אבל זה לא כך. אין כאן בקריות. אני מייחסת ל" תחביר השיבות את פחותה כל מה ש" שיבות שאני מייחסת למבחר המ" לים. במקרה שלי. השיבות עליונה. מצד שני. מבקר אחד שנוכח בזה אפר לי: תחביר זה קונבנציה. האם את המכוננת להבציה חוקים הד" שים. זה גם לא כך. חס ושלום. רק זאת: טול מן הסיפורים האלה את התחביר הפרטי שלהם ונטלח מהם את נשמת-אם.

— האם היית מגרירה את כתיבתך במרווח מודרנית?

— לי לא ידוע מתי פרחה מתחילה להיות מודרנית ומתי היא חלדה מהיות כזאת. כקוראה. ידוע לי רק שמצד אחד של הסקאלה המרווה המוש" כת את לבי. מצד שני הפרוזה שאין לי ענין בה. ובאמצע כל אפשרויות הביניים. אבל אין להכחשי. לזמן ולמקום היצירה השפעה על היצירה: ההזדה הוא נפולה דיראקטיבית היורדת על הכול. וכל יוצר מיגב על התנהגו למו דרכו. מה אוכל אני לומר ביחס לתחושת ההווה בכתיבתי אישית. מעולם לא איוויתי לי כרטיס משולב לערב של בידוד עם תוצגת אופנה. עדיין לא הגעתי לדיקוסופ. איש צעיר המתפרנס מדוגמנות בעיני

כמובן שבסיפורים הארוכים יותר יש להשתלט על תימור מכתב (פנה בעמוד ב')

נוסח אישי

(סוף מעמוד א')

יותר, דרך-אגב, אישית אני מבכרת את הסיפורים הקצרים. נדמה לי למשל, שהסיפור הקצר ביותר בקובץ, "טיול לפנות ערב", מקפל בתוכו את כל הסיפור הארוך ביותר, "לב הקיץ, לב האור", ובכל-זאת, סיפורי מתארכים והולכים, מה שמדאיג אותי, משום שאינני בטוחה שלא שולם גם כאן מין "חוק פרקינסון".

אבל אם להזור לשאלה "כיצד את כותבת", בדרך-כלל זה געשה פחות או יותר בצורה כזו. הדרך-מחשבה מסויים מתגבש לגרעין. גרעין זה שולח שלוחות. באורח-פלא, צפים ועולים דברים אשר כאילו חיכו כל הזמן לצאת מן הכות אל הפועל. זה השלב הקשה, חומר במצב של תוהו-ובוהו. מחנה פליטים, מעברה, אבל לאט-לאט, בלי להרגיש, זה מחארגן והשלד מוקם. מרגע שהשלד קיים הכל מתחיל להיות געים יותר, עכשיו נכנסים למשחק כושר-ההמצאה, תשומת-חלב למרטים וכן הלאה. זאת התקופה הטובה, העליזה אבל גם לה יש סוף, יום אחד אתה מגלה, שהבניין גמור, מלא עד אפס מקום. עכשיו לא תוכל להכניס לתוכו אפילו חתול. לא גותר לך אלא לעסוק בחיזוק הברגים, כל מלאכות הגימור ואחר-יכן הסרת הפיגומים. אלא שזו התקופה הארוכה ביותר, ולדעתי, החשובה ביותר. לכאורה זוטות, זוטות בלבד אינן מרפות ממך. אבל הדקויות הן שמשתכללות. כל נגיעה קלה עשויה לחולל פלאים. ועוד משהו: צבעה, טעמה וריחה של היצירה המוגמרת מותנים כך, כפי שהיית באותה תקופה. זו כמובן גם התקופה הפחות עליונה, התקופה של היסורים, הספיקות וההיסוסים. מצד שני, אם יש רגעי-המראה ביצירה, אף הם נולדו בתקופה זו. להפתעתך, אתה מגלה אחרי-כן שלמעשה רגעי-המראה אלה אינם אלא סיכומים, אפילו אם הם משתבצים בסתיחה, למשל. הם גם יכולים להסוך קטעים שלמים למיות-רים, טוב, ברור שזו רק סכימה גסה בציפרון של גורים.

— מרוע את כותבת? —

— קשה מאד לצנות, כשאינני כותבת אני כמי שאיננו פורע שטר התחייבות, אם מותר לי לצטט אחד מגיבורי סיפורי, או לצטט גיבורה אחרת: "להביע את הפלא בכתב, את כל הפלאים, אני מוכרחה. אחרת אין חיי תיים". אם אינני כותבת אני עריקה.

זו הסיבה העיקרית, יש עוד טאה סיבות. הסיבה המאה-ואחת היא זו: לי הכתיבה מהווה את הקשר עם העולם החיצוני. בצורה זו אני מגסהת את התמיהות ואת ההנחות שלי, משתפת את הזולת במה שמרהיב אותי, כי אינני יודעת מדרע, אולי זו שוב שאלה של מזג, אבל אין לי מה שנקרא חיי-העברה, פרט לשניים-שלושה ידידים טובים, ואף הם בוודאי יש-תוממו לשמרע שהם הם ידידי הטובים, כי גם בהם אני נתקלת אחת לחצי-שנה בערך, אין לי במיוחד שפה משותפת עם אנשים, כך שאת היתתי חלק מן החברה גותנת לי הכתיבה.

— בסיפוריך יש מקום מיוחד לתיאור, לכל גילוייך, היש לך הסבר לכך? —

— באשר לתיאור, קודם-כל — העניין שיש לי בנושאי-התיאור כשלי-צמטם, בהתאם למקרה אבל חוץ מזה, תפקיד התיאור בסיפור הוא בערך כתפקיד שיש לליווי המוסיקאלי בסרט. בכתיבה בה הלך-נפש הוא אחד המרכיבים העיקריים, יש מקום מרכזי לתיאור, ועוד משחוו, אני הלא מתיימרת לריחוק מסויים, לא פעם אני משתמשת בתיאור היצוני כשיש לי מעצורים בהיגד ישיר.

— האם השהייה הממושכת שלך, כפי שאני משער, בחו"ל, השפיעה על כתיבתך? —

— אין ספק שהגסיון שאתה רוכש עובד עליך, מעצב אותך ללא-הרהר. עשינו באירופה שבע שנים, שבע שנים הן תמיד נתח חיים בעל-משקל, מה עוד בשנות העשרים שלך, מה עוד שיצאתי לעולם הגדול בגפי ושבו בעם רב, כך שברור שהיה זה פרק-זמן שהטביע את חותמו.

אבל אם אתה שואל אותי אם ההשהייה בחו"ל השפיעה על הכתיבה במישרין, כלומר קבעה את אופי הכתיבה — אינני יודעת מה להשיב, אני מניחה שלולא חייתי בארצות בהן חייתי היקף הנושאים היה אחר, אינני בטוחה אם דרך-הכתיבה היחה שונה מעיקרה, אני סבורה שלא.

ועוד פרט, עלי להתוודות: אני גידול של הארץ הזאת והעברית שפת-אמי, בכל-זאת, בסיפורים שכתבתי בחו"ל ניתן לחוש במין מילוניות מסויימת, אשר בין השאר היא גם גמישות לקויה, דהיינו, לפעמים מופרות ולפעמים חסרה, כתוצאה של חלישות משטף חיי היום-יום, מפני שעברית דיברנו רק בבית, שמתילב שניתן לחוש בזה גם אצל אחרים, למשל לורנס דארל או נאנסי מיטפורד בספרים שכתבה בצרפת, אם למנות את השמות הראשונים בהם אני נזכרת ברגע זה, אפשר בוודאי להיזכר בדוגמאות קולעות יותר, אצלם הדבר פתבטא בזה שהאנגליות של השפה היא אנגלית קצת יותר מדי, כאילו מודעת.

מה שרציתי לומר הוא שכעת, כשהכינותי את הספר לרפוס, לא נגעתי בטגס זה, כי נדמה לי שבהתחשב עם הרקע והאופי של סיפורים אלה, חסרון זה הוא יתרון, אבל הייתי אומללה לו הייתי נשארת לכתוב כך, כי כיום, כשבחוקף התנאים המאטריה שלי אחרת, האמיתות שאני מדברת עליהן עתה בגלל נוסף זה היו נשמעות ככזותות.

— האם הושפעת מהפרות או סופרים לועזיים כלשהם? —

— אנגליה, לאו דווקא הספרות, אנגליה בכלל, התגוררנו באנגליה חמש שנים ואהבנו כל רגע בה, אני חושבת שלו נגזרה עלי גלות וניתן היה לי לבחור את ארץ-הגזירה הייתי בוחרת באנגליה, הגה, לא מזמן יצא לי בהיסח-הדעת למעך טרחה של אוזביון, לאוונדר בלע"ז, והריח עלה לי מיד לראש: אנגליה, וכל מה שאנגליה אומרת לי, חוץ מזה יש לי יחס לכל שהוא רוסי: האיש הרוסי, הנוף הרוסי, הלבביות, העוגמה, ההשלמה הרוסית, אבל כאן זה יחס לדבר שבדמיון, אכזוטי, מכל-מקום, אם לדבר על ספרות, ולצורך תשובה זו לא נדבר על ספרות עברית, שהיא הקרקע תחת הרגלים והאוויר לנשימה, כך שהמלה חשפעה אינה תוספת לגביה, הספריות האנגלית הרוסית הן המדברות אל לבי.